Toerisme en vliegverkeer: gaan we te ver?

Nederlanders gaan steeds vaker en steeds verder op vakantie, als het even kan met het vliegtuig. De Raad voor het Natuurbeheer vindt dit een ongewenste ontwikkeling, omdat vliegreizen relatief veel energie kosten en ook tot onnodig veel uitstoot van schadelijke stoffen leiden. De toerist moet daar meer bij stilstaan.

ROSEMARIE MAAS
EN RICK ZIJDERVELD*

Het maken van buitenlandse reizen is in West-Europa tot het vaste cultuurpatroon gaan behoren. Ging in 1965 circa één van de drie Nederlanders naar het buitenland, heden is dat verdubbeld tot ruim twee op de drie. Bovendien gaan velen vaker per jaar op vakantie. Een relatief recente ontwikkeling is de toename van het aantal toeristen dat voor exotische bestemmingen kiest. Dit aantal groeit jaarlijks met 10 à 20%, het aantal vliegreizen met 50%.

MILIEU-EFFECTEN

De Raad voor het Natuurbeheer heeft eind 1994 een rapport uitgebracht met als titel: "Gaan we te ver? - Pleidooi voor een bezinning op de relatie toerisme-duurzaamheid-milieu". Hoewel toerisme meerdere nadelige (milieu-)effecten heeft, zijn met name de effecten van het vliegen enorm: een retourtje Schiphol-Athene kost per persoon dezelfde hoeveelheid energie die nodig is om een goed geïsoleerde eengezinswoning een jaar lang te verwarmen. Ter vergelijking: het energieverbruik per auto van een retourtje Zuid-Frankrijk komt overeen met het jaargebruik van een koelkast. Bijkomend nadeel van vliegen is dat er veel meer reizigerskilometers per persoon afgelegd worden dan met andere modaliteiten. Doordat op grote hoogte gevlogen wordt, is de bijdrage aan de afbraak van de ozonlaag en aan het broeikaseffect groter.

DUURZAAMHEID

De nadelige effecten van het vliegen stellen de sterke groei van het toerisme ernstig ter discussie. De ontwikkeling staat haaks op het principe van duurzaamheid, dat in nationale en internationale milieunota's bepleit wordt. De gemiddelde Nederlander gebruikt nu al een veelvoud meer energie voor koken, verwarming en gemotoriseerd vervoer dan de normen voor uitstoot van kooldioxide (CO_2) en stikstofoxyden (NOx) die vastgesteld zijn door de Intergovernmental Panel en Climate Change (IPCC) om de bossterfte en temperatuurstijging te beperken.

GELUK

De Raad voor het Natuurbeheer stelt de vraag of we niet af moeten van de gedachte dat geluk alleen te vinden is aan de andere kant van de wereld. De vraag is of we zo nodig alles moeten zien en doen wat ons zo aanlokkelijk en interessant toeschijnt, en tot welke prijs daartoe ruimte en vrijheid moet worden geboden. Een en ander neemt niet weg dat de Raad ook positieve aspecten van het toerisme onderkent en zich bewust is van de dilemma's.
De Raad bepleit aandacht voor de nadelige effecten van het (toeristisch) vliegverkeer door zowel de overheid, het bedrijfsleven als de toerist, waarbij een *gedragsverandering* plaats dient te vinden. De overheid schenkt bijvoorbeeld in geen van haar beleidsplannen (onder andere NMP, Structuurschema Verkeer en Vervoer, Discussienota Vrijetijdsverkeer) aandacht aan deze problematiek. Ook op Europees niveau zou de discussie gevoerd moeten worden. Daarnaast is er nog steeds geen accijns op kerosine en is vliegverkeer vrijgesteld van BTW. Via heffingen zou de consument in staat gesteld moeten worden de 'juiste' keuzes te maken in de richting van meer milieuvriendelijke alternatieven. Een informatiecampagne is nodig om de toerist te doordringen van de milieuconsequenties van zijn gedrag. Eventueel zou hierbij ook een wettelijke verplichting tot bekendmaking van de milieuconsequenties ingevoerd kunnen worden (vergelijk 'Roken is schadelijk voor de gezondheid'). Verdere aanbevelingen van de Raad zijn onder andere het ontwikkelen van een ecokeurmerk, het stimuleren van onderzoek naar keuzegedrag van toeristen, het aanzetten tot een fundamentele bezinning op het verschijnsel toerisme en een vergrote aandacht voor de toeristische mogelijkheden in eigen land en in minder verre buitenlanden.

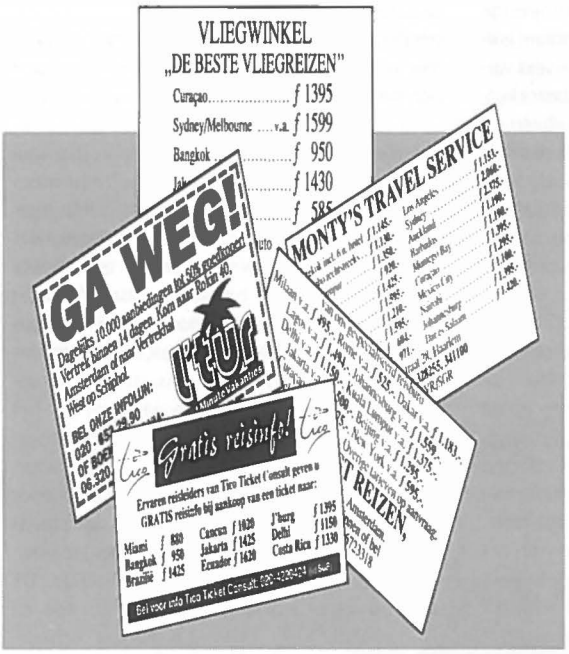

LEEFSTIJL

Genoemde gedragsverandering zal niet eenvoudig te realiseren zijn. De toeristische sector is de derde exportindustrie in de wereld (na aardolieprodukten en motorvoertuigen). Veel economieën zijn afhankelijk geworden van toerisme. Bovendien is toerisme een essentieel onderdeel geworden van de 'leefstijl' van de meeste Nederlanders.
B. Pinkteren bijvoorbeeld betwijfelt in de Volkskrant van 8 mei j.l. of de (verwende) toerist zijn (verre) vakantie van zich af zal laten nemen. "De wereld wordt hoe langer hoe kleiner en dat geldt vooral voor de toerist (...) Het preken van soberheid zal de toerist dan ook niet vaker uit het vliegtuig houden. (...) Zelfs de meest milieubewuste vakantieganger zal niet snel de gelegenheid laten passeren om naar dat mooie ongerepte eiland te gaan, ook als dat alleen per vliegtuig is te bereiken."

Bewustwording van de negatieve effecten van het vliegen is een onmisbare stap in de richting van een verantwoord toerisme. Het is noodzakelijk de vanzelfsprekendheid van toerisme aan de kaak te stellen, gezien de explosieve groei die ook in de komende jaren verwacht kan worden. De huidige discussie rond de geplande uitbreiding van Schiphol geeft aan hoe gevoelig deze problematiek is.

* Redactie AGORA

De Raad voor het Natuurbeheer is een onafhankelijk adviesorgaan van de regering, ingesteld in 1994